

Nyomjad! Grafika szótár, konyha-grafika

Péter András László

Budapesti Metropolitan Egyetem Művészeti és Kreatívipari Kar

Tervezőgrafika mesterszak, Képgrafika Specializáció

2. évfolyam

Témavezető: Dr. Július Gyula DLA, egyetemi docens

Pályamunkámban a sokszorosított analóg grafikai módszerek és technikák világába nyújtok betekintést, tipográfiai ismeretekkel kiegészítve, illusztrált szótár alakjában. A következőkben a tervezett kiadvány koncepcióját és az alkotói folyamatot mutatom be a kapcsolódó egyetemi feladat kiadásától a kísérletezésen keresztül a megvalósításig, egyúttal ismertetem motivációmat, mely életre hívta a kiadvány megtervezését.

A Budapesti Metropolitan Egyetem mesterszaka és az alapképzés előtt a Győri Tánc- és Képzőművészeti Szakgimnáziumban tanultam tervezőgrafikát öt éven keresztül. Ez alatt az idő alatt tanárain igyekeztek a képgrafika és az analóg sokszorosított grafika világával is megismertetni minket, mivel az ő olvasatukban ezek olyan képességek, amelyek mindamellett, hogy **hagyományörző** funkcióval is bírnak, összességében adhatnak egy pluszt, egy **emberibb** jelenlétet a szakmának az eszköztáruk, a faktúrák és kézi gesztusok segítségével. Több sokszorosító grafikai eljárást, technikát elsajátíthattunk, kezdve az alapoktól, átmeneti technikáktól, mint például a monotípiát, folytatva a magasnyomási ismeretekkel (papírdúc, a linóleummetszet, később a fametszet). Évről évre különböző tematikákkal haladtunk, így később következhetett a mélynyomás, ahol a hidegtű, a rézkarc, a rézmetszet, valamint a felület megmunkálásának eszközeivel, azok használatával is megismerkedhettünk. Szerencsére rendelkezésre álltak az eszközök, így a metszők, karcúak, himbavasak stb., valamint a például kémiai jellegű felületformáláshoz használt sav és más anyagok. Az alapképzés elvégzése után a mesterszakos tanulmányaimat is a képgrafikához kötődő specializáción folytattam, ahol volt lehetőségem továbbra is használni a már megismert eszközöket.

Pályamunkám a harmadik félévben kiadott egyik feladat megoldásaként született. A feladatkiírás szerint terveznünk kellett egy olyan kiadványt, amely 50 fogalmat felvonultatva tartalmilag kapcsolódik a tanult szakmánkhoz. A témával kapcsolatban semmilyen további megkötést nem kaptunk, így mindenki magának dönthette el, milyen koncepció szerint fog haladni. Az én választásom a sokszorosított grafikai technikák és az ezekhez használt eszközök, kapcsolódó fogalmak témakörére esett. A célom egy, a sokszorosított grafikai eljárások köztudatban tartását elősegítő, mindenki számára elérhető kiadvány megtervezése volt, amely egyszerű infografikákkal kiegészülve betekintést nyújt a technikák világába, bárki számára kedvet csinál ahhoz, hogy akár otthonunkban, konyhakörülmények között készíthessünk grafikai nyomatokat.

A kiadvány tervezésénél törekedtem arra, hogy az illusztrációk is valamilyen analóg sokszorosító eljárással készüljenek. Amely technika leginkább passzol az otthoni barkácsolás élményéhez és

igazán könnyű előállítani, az a papírdúc. Az ollóval vagy szikével kivágott elemek vastagabb hordozóra ragasztása és felfestékezése után arra nyomást kifejtve hozhatunk létre a papíron nyomatokat. (Ha ennyire egyszerűen elemeire bontjuk a papírdúcot mint eljárást, ebből is látszik, hogy akár a gyermeki szemléletet is felelevenítheti, mégis mindezt művészi elemekké téve.) Szerettem volna az egyszerűség elvét követve egy szimpla színpalettát választani, olyan színeket, amelyek a legrégebben alkalmazottak között szerepelnek, így a vörös és a fekete mellett döntöttem. Az illusztrációkat a tanulmányokhoz / a tanulási folyamathoz hasonlóan szerettem volna felépíteni. Így az alapfogalmaktól indulva – mint például: „Mi a grafika?” „Mit jelent a szabad grafika?” „Mi az alkalmazott grafika?” – kezdtem meg a folyamatot, majd folytattam abban a sorrendben, ahogy a tanulmányaim során is szerepelt. A kiadvány tagolása a következő: Magasnyomás – Mélynyomás – Síknyomás – Tipográfia.

Először mindig az alapfogalmakat és eszközöket mutatom be az adott nyomtatási eljárásban, hogy azokra épülhessenek a technikai magyarázatok. Tehát ha megszületett egy eszköz formája, azt modulárisan, kirakóelemként kezelve beépítettem az illusztrációba / infografikába. Erre a legjobb példa a nyomódúc festékezett nyomóelemeinek bemutatása (mélynyomásnál ugyanannak a lemeznek a mélyedéseiben jelöltem a festéket, mint amelyiknek a magasnyomásnál a kiemelkedő sík részein). Az eszközök, amik több technikánál is használatosak, azok ugyanabban a formában köszönnek vissza. Így a kiadvány jól követhetően végighalad a nyomtatási eljárásokon és technikákon, például a papírdúcon, a linóleummetszeten, a fametszeten, a hidegtűn, a rézkarcon, a rézmetszeten, a lágyalapon, a különböző melegeljárási felületmegmunkálásokon, a síknyomási technikákon, mint a litográfia és a szitanyomás. Technikák, melyeket a nagymesterek is használtak és általában műhelykörülmények között lehet előállítani – ugyanakkor ezeknek egyéb alternatívái is léteznek, melyeket otthon is kivitelezhetünk. Ezekből be is került pár, differenciáltan fekete oldalakon, előhívva ezzel a múlt századok titokzatosságát. Ilyen például a konyhalitográfia, ahol a lito követ alumíniumfólia helyettesíti és a felület tisztításához használt sav nem más, mint a kólában lévő szénsav. Ezek az apró trükkök megismerhetők az interneten is, például YouTube-on, azonban szerettem volna megszűrni és rendszerezni, új kontextusba helyezni a rendelkezésre álló információkat, illetve alkotni egy olyan tárgyat, amely még emberközelibbé teheti a témát egy kötet formájában.

A 2000-es években élte virágkorát a szakácskönyvek, barkácskönyvek korszaka, amely a – döntően fiatalokból, felnőttekből álló – célközönség számára ismerős lehet akár gyerekkorukból,

vagy abból az időszakból, amikor még ők maguk is kisgyerekeket neveltek és együtt főztek, barkácsoltak. A pályamunkám ehhez az érához, ennek a kiváltságos, zajmentesebb időszaknak a világához is kapcsolódni kíván. Az emberek ma leginkább akkor vesznek ilyen típusú könyveket, és nem az internetet választják, ha a könyvtárgy maga is kivételes, és nemcsak használat közben, de lapozgatásakor is élményt okoz. A könyvet használva a felhasználók egy olyan alapról indulhatnak el, ahol nem kell válogatniuk az online világ sokszor megbízhatatlan forrásai között – aki azonban szeretne, kiegészítheti a tudását.

Annak érdekében, hogy erre a célra ráerősítsek, a kiadványhoz készítettem egy hasonlóan moduláris címbetűt, amivel a fogalmak megjelennek. A betűk formáját is papírból vágtam ki és nyomtattam le, hogy a kézimunka és a lenyomatban rejlő meglepetések, esetlegességek és textúrák rokonságban álljanak az elkészített illusztrációkkal. Minden fogalomhoz tartozik egy római szám jelölésként, két színből, melyek el vannak csúsztatva egymáson, a véletlenszerűségre és a rétegezettségre, a nyomatkészítéskor előforduló véletlenre rájátszva. (Alapvetően ezzel is a felhasználók percepcióit követtem: az a tapasztalat, hogyha valami nem sikerül tökéletesen, nem úgy és olyan mértékben illeszkednek a formák és minták, ahogyan azt a felhasználó „szabályszerűnek” gondolja, már el is megy a kedve a további alkotáskor. Még ha tudat alatt is, de már ezzel a megoldással is kiemelem, hogy a véletlenek termékeny szerepe korántsem alábecsülendő, sőt, minél többet foglalkozunk vele, annál egyedibb és személyesebb elem jöhet létre.) Mivel a betűk is nagy szerepet kaptak a kiadványban, és azt tapasztaltam, hogy a tipográfia és a sokszorosított technika termékenyen vannak jelen együtt, ezért az előbbi (tipográfia) témaköréből is beemeltem fogalmakat a kiadványba, melyek alapismereteket nyújtanak szolgálnak az érdeklődőknek.

A kiadvány kötészetében is szerepet játszanak a betűk. Egy klasszikus, keményfedeles kötésmódszert alkalmaztam. A fedőlapok rétegelt szürkelemezek, melyeket fehér vászonnal vontam be. Az első fedlapra előzőleg papírból kivágott betűket ragasztottam, melyek a kiadvány címét írják ki, erre került a ragasztós vászon, melyet egy eszköz segítségével, mint ahogyan a – bőrből készült kötetborítónál is – belesimítottam a betűk közti résekbe, ezzel egy domború hatást elérve. A négyzetes formátumot azért választottam, hogy még erőteljesebben megjelenjen a tömörszerűség, a könyvtárgy használati fókusz. Ezzel és a domború elemekkel egy magasnyomó dúc érzését keltve. A borító visszafogottságát ellensúlyozva a könyv gerincét élénk vörös színű vászonnal borítottam, és ugyanilyen színt kapott a könyv előzéke is, amely elegáns hatást

kölcsönöz annak. A domborított elemek nyomóformának való megfeleltetésére törekedtem ráerősíteni a főcímmoldal harsányságával, mintha az a borítónak a lenyomata lenne.

Ha a projektet a jövőben folytatnám, valószínűleg több fogalom kerülne bele, esetleg kiegészítő füzetek készülhetnének hozzá, melyekben további érdekességek, kísérletek szerepelnének – például az anyagnyomat technikája vagy segédletek a kalligráfiához. Így az egész kiadvány még interaktívabb hangsúlyozást kapna, és teljesítené-erősítené a fő fókuszokat: használat – élmény – művészet.

Személyes aspektusból is az egyik legfontosabb munkámnak érzem ezt a könyvet. Remélem az attitűd, amivel készült képes lesz inspirálni azokat, akik érdeklődnének a fent említett technikák iránt, egyúttal szeretnének létrehozni valami esztétikusot, emberit, életben tartva és megújítva ezzel a hagyományt.